

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-I Võrumaa osakonna
töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetril kinni
Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid
telegraafipostitele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

- 1) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9 kl. õpilane
  - 2) Kaska Valey Jaani p. sünd. 1929. a. 10 kl. õpilane
  - 3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9 kl. õpilane
- Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga
Lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.
ENSV Siseasjade rahvakomissaar kindralmajor A. Reserv

Võru koolipoiste põrandalune
leht aastast 1945

ERA. F R-I. N5 s 127. 1106-109

Nr 55

november 2005

XI aastakäik

TÄNANE LEHT: HANS TAMMEMÄGI,
SÕPRUSE 1-4, VALGA 68203 ☎ 076 42 487

Unustusest äratatud meenutused.

Räägitakse, et inimese mälu talletab läbielatud valikuliselt. Helgemad hetked jäävad meelde, halvemad ununevad, kustuvad mälust. Kui see vaid oleks nii, aga ei ole! Mälu ei saa sundida, mälu teeb sõltumatu valiku! Võid kuidastahes pingutada, aga mälu ei too sinu soovikohaseid hetki esile. Samas toob aegajalt esile midagi sellist, millele nagu ei ole olnudki olulist tähtsust su elus: mõni nimi, inimene, päikeseline päev, läbielatud hirm, mõni detail millestki-kellestki. Võib ka taastada aastakümnete taguse sündmuste ahela nagu eilse päeva, väga väikesest vihjest ajendatuna.

Hiljuti lugesin ühe oma saatuse- ja laagrikaaslase „raamatusse raiutud mälestusi”. Mälestusteraamatutel on hindamatu väärtus, sest nende uskumatutena näivate mälestuste mäletajaid jääb päevpäevalt vähemaks ja kaovad lõpuks viimseni. Mainitud raamatu viimases osas kirjeldab autor paari aasta ulatuses elu, sündmusi ja inimesi kelledest oleksid pidanud olema temal ja minul kattuvad mälestused, vähemalt osaliselt. Lugemine äratas valusa ja piinava selgusega mälestused-meenutused nendest päevadest ja öödest, kuudest, aastatest.

Kui väga erinevad on aga meie mälestused. Olla samades kohtades, oludes, samade inimeste keskel ja mõista peaaegu kõike teisiti. Ilmselt oli autor olukorrast üle, suutis nii vaimselt kui ka füüsiliselt seda olla. Vastavalt ka kõike teisiti näha ja hinnata, meelde jätta ja edasi anda. Järgnevalt toon vaid mõningaid nuppe tema nägemustest meie vangielust, alates tribunalist laagrieluni: tribunalis suhtuti arusaamisega süüdlasse(!), said endid kaitsta, argumente kuulati tähelepanelikult, lõpuks anti veel iga-ühele viimane sõna. Laagris pole söögist puudust. Pakk oleks vaid heaks meeldetuletuseks ja maiustusteks mõeldud. Metsalõikuse norm oli 8tm, selle täitmine naljaasi, paar

koormat palke oli alati ette lõigatud, võis puhata, juttu ajada, marju korjata või süüa, isegi päevitada, puhkasime töö juures. 1947. aastal anti isegi aastapuhkus. Olime tööst üle ja tegime seda isegi lustiga (!!). Pakk andis moraalset tuge füüsilise kosutuse kõrval. Ei kasutanud pakki „määrimiseks”, ainult ühele või teisele „tänumeele avalduseks” (milline vahe!). Omas võimaluse hakata (!) laadijaks, hakkas (!) taas metsa langetama. „Tänumeeleavalduse” kaudu õnnestus saada kirjatööle ja laagrielu lõpupoole koguni ökonomisti abiliseks. Siin leidiski autor omale parima sõbra, kellega ta oli poole aasta jooksul päevast päeva koos kirjatööl vabanemiseni ja ka peale vabanemist vahetasid pikki kirju aastate jooksul. Selleks oli Bruno Salasalu (nimi muudetud. H.T.), autori sõnade järele väga erudeeritud, väljakujunenud vaadete ja andekas jurist. Tema õilsusele ja andekusele ning eluseikade kirjeldamisele on autor pühendanud päris palju lehekülgi. Nii näiteks kandis sõber taskus „Šipr” odekolonni-pudelit ja pakkus autorilegi lonksu sellest, viimasele aga see ei maitsenud ja keeldus joomast. Ka ei jätnud hr. Salasalu kasutamata võimalust ühe vabanenud vangile kodunt järelesõitnud naisele rasedus meisterdada. Kirjatööle sattunud andekas jurist sai hakkama paljude selliste asjadega millest lihtvang undki ei osanud näha, aga ometi jäi vahele taas naisvangiga lävimisel ning saadeti ajutiselt kauge-male metsalaagrisse. Taolisi iseloomulikke detaile on autor kirjeldanud piisavalt palju, mõnest ehk veel pärastpoole.

Minul, õieti Ugandi grupi kolmel poisil oli esimene kokkupuude Bruno Salasaluga Patarei suures kambris. Juhtus see kaunis lihtsast asjast: kambris oli tavaks, et uus sissetulev mees saab oma magamis-elamis aseme paraski kõrvalt ukse juures ja nihkub päev-päevalt edasi vastavalt äraviidavate arvule. Ülerahvastatud kambris oli magamisase laiuks 40cm põranda

pinda. Ühel päeval, kui tuli sisse soliidne vanahärra, kellest oli teada, et ta on vabadusristi kavaler, otsustasid Võru koolipoisid, meid oli kümnekond kambris, et vanahärra peab saama koha akna lähedusse, vastasseina. Selle vastu astus demokraatiale ja võrdsusele viidates härra Salasalu. Asi laheneski demokraatlikult: meie poolele asus jurist härra Lani, kelle eestvedamisel kamber üksmeelselt hääletas koolipoiste poolt tulnud initsiatiivi poolt. Ei minu ega meiega hr. Salasalu loomulikult ei vaevunud rääkima, esines ta ainult üldiselt kambrirahvale. Aga meelde see jäi. Taaskohtumine hr. Salasaluga siiski toimus – Komis, Sedž-Voži metsalaagris.

Mina, 18-ne aastane nolk, sattusin metsatöö brigaadi, kus enamuse moodustasid venelased, eestlasi oli kümnekond, brigadiriks keskealine venelane Savostin. Otseselt metsalõikusega tegeles neli brigaadi, ainult üks nendest koosnes ainult eestlastest, Jõenurme brigaad, üle 60 mehe, kelledest enamused olid pakisaajad, tugevad töökad mehed. Sereda ja Petrenko brigaadides olid üksikud eestlased lisaks venelastele, lätlastele, leedulastele. Töö toimus kolmemeheliste lülidega: kaks langetasid, laasisid ja tükeldasid kuue või neljameetristeks palkideks, kolmas mees vedas hobusega laoplatsile. Eestlaste brigaad oskas muidugi pakkide arvelt metsatehnikuid ja muid asjamehi „määrida” ja nii olid nendel ikka parema boniteediga langid, tugevamad hobused, paremad saed, kirved, isegi kergemad lumelabidad. Mets iseendast Komi taigas ei ole võrreldav meie kultuurimetsaga. Puud on madalad, jässakad, oksarikkad, põhiliselt männid ja lehised. Lehised on jämedatüvelised ning harva kui sellest saab kaks normaalset kuuemeetrist palki, tavaliselt tuli ladvatükk neljameetritiline. Palkide tihumeetriteks arvestamine laoplatsil vastuvõtmisel käis ladvapoole otsa diameetri alusel, nii oli 40 cm tüvemõõdu korral ladvapoole otsa läbimõõt vaid 15-29 cm. Kui tegelikku kubatuuri ehk kusagil arvestati, läks see ilmselt soositutele juurdekirjutuste katteks. Et asuda puu mahasaagimisele, tuli tüveümbrus lumest vabaks rookida, lund aga oli üle meetri. Rookida tuli laiast lauatükist tahatud labidaga mis loomulikult ei saanud olla kerge. Langetatud puu mattus lumme, tükeldamiskoht tuli puhastada lumest et oleks võimalik selle „tõmba mind, tõmba sind” päevinäinud kahemehesaaga töötada. Raamsaagisid, nn. „lutšokke”, mis olid õhemad ja kergemad, ei jätkunud kunagi kõigile,

sest need purunesid sageli. Lumest ja lumes palkide kelgule veeretamine kangidega oli tappev ja aeganõudev töö. Hobusemehiks minul paarimehega oli juhtunud juhtumisi kange suitsumees, kes tikutoositäie mahorka eest käis vargsi naabruses töötava lüli juurest meie ajast nendele koormat laoplatsile viimas. Päevanorm oli 9 tm., et saada paremat pajukit tuli normi ületada. Normi mittetäitjaid peeti langil hilise ööni, kuni norm täis, kui see ei paistnud tõenäoline olevat, viidi brigaad tsooni ja mittetäitjad kartserisse kui tööpõlgurid, otse väravast, märjalt ja näljaselt.

Kui talvel tegi elu ja töötamise põrguks külm, lumi ja tuisk, siis suvel tegid sama lämbe palavus metsas, sääsed ja „must lumi” – moskiitod. Sääskede vastu anti välja nn. sääsevõrgud, milleks olid siis riidest peakott, silmade ja näo-poolse osa moodustas marliriba. Mehed olid metsas kui mesinikud, ainult see kott ajas veel rohkem higistama ja piiras nägemist ning moskiitod tungisid ka marlist läbi. Ei mulle ja minu teada enamusele ei olnud see ei lust ega naljaasi, veelvähem puhkus või päevitamine. Jah, kui jõud üles ütles, siis lõõtsutasime ja ajasime paar sõna juttu, et edasi rügada. Meie brigadir vähemalt ei peksnud mehi. Brigadir Petrenko aga käis oma kahe vargapoistest kannupoisiga, kes ei töötanud kumbki, vaid teenindasid brigadiri, parajate nuiadega mehi peksmas kui need ei suutnud normi täita või muidu meelejärele olla. Ühel 1947.a. pimekülmal talveõhtul veebruarikuul kogunes meie brigaad tööpäeva lõppedes lõkke ümber, tsooni konvoerimise ootele, hobusemehed olid juba varem talli juurest tsooni viidud. Meie konvoimehed aga püsisid millegipärast paigal ja laoplatsilt kuuldus vedurivilet ja vagunite kolinat. Siis tuli lõpuks brigadir laoplatsilt sõnumiga et tuleb minna laadimisbrigaadile abiks, õietiöeldult laadijaid asendama. Mehed nurisesid mis nurisesid aga minna tuli, ka teised brigaadid viidi laoplatsile. Laadijatebrigaad oli päeva jooksul juba pidanud laadima neli kaheksateistkümnest platvormist koosnevat rongi, mis oli kahekordne norm nendele ja jõud otsas. Ega meilgi jõudu ega tahtmist polnud, aga väljapääsu ka mitte, pealegi vimm hobusemeeste peale, nemad olid vist juba soojas barakis, meie metsas. Jaotati meid läbisegi laoplatsi ulatuses vastavalt palkide jämedusele, etteveeretamise kaugusele ja laadimiskõrgusele laiali. Töö iseenesest ei olnud võõras, olime käinud laadijaid abistamas varemgi. Aga see oli päeva-

ajal, mitte pimedas, väsinuna ning näljasena. Minu paarimees oli juba paika pandud, mulle anti paarimeheks ei keegi muu kui Bruno Salasalu ja laadimiseks ettevõrnatatud peenikeste palkide estakaad. Esialgu tundsin nagu head meelt kohe, paariline eestlane, palgid peened, parajalt kõrgele võrnatatud, küllap saab kähku hakkama. Platvorm oli ka õieti kohale haagitud, ühel poolel oli toed ilusasti paigal, laadimis-poolsed toed olid platvormil alles, samuti ülemised aasadega sidumislattid. Puudu olid vaid tugevate kinnituskilud. Läksin lõkke juurde laadijatepoolt sinnavarutud kuivadest klotsidest kiilusid tahuma, kiilud on vajalikud alt tugevate kinnitamiseks väljavajumise vältimiseks. Mulle oli järgnenud ka nüüdseks paarimeheks määratud võõrast brigaadist Bruno Salasalu. Kui seni olime vaikinud, siis nüüd ütles ta käskivalt: „Jäta! Ega Sa mõtle ometi et ma Sinu eest hakkavad vagunit laadima!” Mina vastu: „Muidugi mitte, seda tuleb meil ikka kahekesi teha.” Bruno jätkas: „Sa vaata ennast, sa pole mingi laadija. Sa oled elav laip, lähed kohe brigadi juurde ja ütled, et ei jõua laadida.” Mina vastu: „Seda ma teha ei saa, see toob mulle kaela kartseri ja toidust ilmajätmise tööpõlgurina, usun, et suudan neid palke küll Sinuga võrdselt laadida.” Bruno mulle: „Seda saab veel näha!” Ja venitades järgnes mulle vaguni juurde, asudes ladvapoolse palgivirna otsa. Palgid võrnatati vahelattidega või ilma nii nagu need hobusega kohale veeti, tüved ikka ühelt poolt. Paigaldas platvormi ja virna vahele veeretamislattid ja asusin siis tüvepoolsesse otsa. Kuna tüvi on ladvast poole jämedam ja veeretamisel läheb ette, peab ladvapoolne mees kas hoidma tagasi või tõmbama oma kergemat otsa vastavalt tagasi. Minu paarimees seda muidugi ei teinud, hoidis lihtsalt niipalju kinni, et palk talle kaela ei kukkuks. Minul, kui „elaval laibal” (ega ma ikka priske ei olnud küll) tuli kogu laadimise vältel tõmmata tüve tagasi, et palk võrdselt ja õieti platvormile saada. Vahelattide paigaldamine platvormil palgiriidide vahele oli minu teha, ridu aga tuli laadida neliteist, minu paarimees ainult seisis ükskõiksel ilmel ja ootas. Siiski jõudsimme kõigi teiste laadijatega enamvähem samal ajal lõpetama asuda, see tähendab tugesid paigaldama ja kinnitama. Küsisin, kas ta paigaldab toed ja kiilud või läheb üles ülemisi sidumislattid paigaldama. Ronis siiski sõnalausemata üles oma kirvega et lattid tugevade peale taguda. Mina asusin tugesid, neid on platvormi kummalgi

küljel neli, paika panema ja alt üles kiiluma et toed ei logiseks pesades. Kaks tuge sain paika, kummardusin kolmandat kiiluma, korraga vajusin põlvili ning sain aru et ülalt tuli mulle midagi nagu pähe või vastu õlga. Ajasin enda püsti, katsusin pead, verd ei tundunud olevat, ainult puhvaikast tolendas õlakohalt vatitükk välja. On ikka venelased väljamõelnud sellise unikaalse riietuseseme, päästja külma ja kirve eest! Esialgne ehmatus läks üle, õlg oli valus aga käsi liikus, see oli peaasi. Tõstsin kirve üles, lõin palgi sisse ja lõpetasin kiilumise. Nüüd küll tänitasin: „Roni alla ja saad kohe oma kirvest tunda!” Bruno ronis alla ja läks irtitades sõnagi mulle lausumata lõkkeäärde kogunenud meeste seltsi end soojendama. Mulle jäi nüüd vaid üle ise üles ronida ja sidemed peale taguda, üllatuseks avastasid et sidemeid ei olnud ka kahele enne paigalolnud toele üldse peale pandud, vaid tugevade kõrvale asetatud. Tähenasid see aga seda, et rongi liikumisel oleksid palgid veerenud laiali, kukkunud platvormide vahele või teele ja avariid oleks kindlustatud olnud. Ei oleks olnud raske leida süüdlast „elava laiba” näol, lugupeetud advokaadihärrat ei oleks keegi aga selles mõelnudki süüdistada. Ei tollel õl ega hiljem ei suvatsenud Bruno laskuda minuga kõnelusse ei sellel teemal ega üldse. Olin lootnud, et ta mainib vähemalt, et see oli lihtsalt halb juhus, õnnelik õnnetus. Meelde kinnitus see õõ ja töö eelkõige selletõttu, et tundsin ennast nii tühisena ja viletsana kõrgelharitud isiksuse silmis, kes ei väärinud paari vabandavat sõnagi. Hinge asus kuri kahtlus, et kas see kirves ehk pidigi mulle pähe kukkuma, mitte libisema õlga. Karistuseks selle eest, et ei kuuletunud advokaadihärra käsku täitma, minna ja ennast jõuetuks tunnustada ja keelduda laadimisest, sest mehed olid kõik juba jagatud oma kohtadele. Kaine mõistus keeldub uskumast et Bruno sihilikult lennutas kirve alla, ent vahel tuksatab õlas midagi väärtist tänaseni, loodan et see on fantoomvalu, olematu valu kaugete aegade tagant.

Mõni aeg hiljem kuulsin, et Bruno töötas juba kirjatööl, ökonomistiabina. Minul jagus jõudu ja jaksu olla metsatööl veel paariks kuuks. Siis läksid jalad paiste, jõud kadus ära, tekkisid jalgadele haisevad skorbuudihaavandid, mis paarinädalase haiglaslamamise ning ohtra männiokka leotise joomise järel paranema hakkasid niivõrd, et võidi mind määrata esialgu lumekoristajate brigaadi. Seal pisut kosunud, määrati raudteetöölise brigaadi, seal polnud töö nii

kurnav kui metsatööl. Minul ei tulnud õnneks või õnnetuseks Brunoga kohtumist ei laagris ega elus. Meenub vaid ta endakeskne olemus, tasane ümismist meenutav pausidega väljapeetud kõneviis, kandis kodumaalt saadetud riideid ja jalatseid. Ei oleks olnud ka neid meenutusi sellest ajast ja targast kaasmaalasest ning tühisest vahejuhtumist, kui poleks juhtunud lugema tema elu kulgemist edaspidi laagris kui ka vabaduses. Autor rõhutab eriti tema loogilist mõtlemist, väljakujunenud vaateid, erudeeritust. Samas ei jäta mainimata alkoholina odekolonni tarbimist ja sõbrunemist laagrivelskriiga ilmselt joodava hankimise eesmärgil. Autoril tuli Bruno saadetud raha eest teda alkoholiga mitmel korral varustada. Jutud Bruno spionaažiülesannetega vangi sattumisest tunduvad kummalistena, sest

Rahva tahe, rahvas nõuab...

Imeline, tabamatu, kõikeusutav, kõikevarjav on see seesama väljend - rahva tahe. Nagu aksioom, sellega on kõik öeldud, paika pandud, vastuvaidlemisele ei kuulu. On see rahva tahe ikka alati tõesti rahva tahe? Kes on see rahvas, kellelt ta nõuab – iseendalt? Või nõuab ta teistelt rahva tahte esindajatelt? On see rahva tahe rahvuse tahe? On see rahva tahe minu tahe. Millal ja kuidas on see rahva tahe välja selgitatud? Küsimustel ei ole lõppu ja vastused nii ühel kui teisel kujul ei vii rahuldava vastuseni. Rahva tahtest saaks tõemeeli rääkida siis, kui see ühtiks iga eraldioleva inimese tahtega. On see üldse praktiliselt võimalik? Küsimatagi on vastus eitav.

Võib väita, et põhiseadusliku valimisõigusega ja selle rakenduseseadusega on sätestatud rahva tahte väljendamine ning teostamine vabade valimiste tulemusena valitud esindajate näol võimuorganitesse. Eelduseks on muidugi see, et rahvas teab keda valida, kellele usaldada juhtimine ja võim oma oleviku ja tuleviku kujundamiseks mitmeks aastaks, kaudselt ehk aastakümneteks. Ideaalne oleks olukord, kui valija on jõudnud selgusele iseendas ja tema poolt valitavas esindajas, tema isiksuses ja erakondlikus taustas. Valitav esindaja on vastutav Eesti riigi ja rahva püsijäämise eest ajast aega, kui ta seda ei ole, on ta reetur, kurjategija ja valija on tema kaasosaline.

Rahva tahte varjus tegutsevad agaralt aga mitmed meie erakonnad ja neid toetavad heausksed jüngrid. Parteide mitmed hääletorud

tema nimi ei esine ei Hellati ega O.Tiefi valitsusega seotud inimeste seas, võimalik võib aga olla. Eestis elas Bruno kord kellegi salapärase daami juures, kord siin kord seal ning olla vist viinasurma surnudki. Kahju kaasmaalasest. Aga elu ei toonud ainuüksi temale pettumusi ja lootusetuid olukordi. See oli tuhandete ja tuhandete eestlaste saatuseks, aga nad kõik elasid visalt edasi, töötasid ja lootsid, paljud nägid ka oma lootustetäitumist – iseseisvat Eesti Vabariiki. Nad ei surnud sugugi viinasurma. Aga pole kellelgi õigust kedagi oma moraalist lähtuvalt hukka või õigeks mõista, samuti ka unustada neid aegu mitte. See kõik oli kord – aga oleks võinud olemata olla.

H. Tammemägi

ületavad minevikust tuntuid propagandiste ja isegi dr. Goebbelst mitmekordselt, alatute reklaamitrikkidega rahva arvamuste ja tahte avalduste suunamisel. Rahvas on lollitamisest kaotanud orientatsiooni riigis toimuva mõistmiseks. Nii valibki rahvas võimu juurde tagasi neidsamu keda ta samal ajal kirub, neidsamu süüdimatutena käituvaid kommunistidest tippjuhte, miljoneid kõrvaletõimetanud, rottidena viljasalvetühjendajaid, skandaalide ja intriigide korraldajaid, intellektuaalselt küündimatuid repsijaid, modelle ja meelelahutajaid – veiderdajaid, ärimehi, sportlasi ja humoriste. On kujundatud arusaam, et riiki juhtida on imelihtne, nagu veneajal, tõsta kätt (või nüüd vajuta nuppu) ja karju hurraa oma fraktsiooni juhile. Nende esindajateks valitud askeldajate ainsaks eesmärgiks oligi saada iga hinna eest Toompeale, võimaluse korral jääda sinna mitmeks vahetuseks. Selleks on enamus valmis vahetama valimatult koalitsioonipartnerid, müüma maha oma põhimõtted, valijatele antud lubadused, isikliku au, sest võim võimaldab üüratut palka ja privileege. Riigi au ja säilivuse ning vastutuse tuleviku eest on unustanud nad ammu-ilma.

Valitsuse tasemel käib kampaania kaitseväge laialisaatmiseks, kohustusliku ajateenistuse lõpetamiseks. Asemele lubatakse palgata sõjaulased, see palgaarmee sõdib muidugi sõltuvalt palgast – maksab vastaspool rohkem, keeratakse „torud” teisele poole. Riigi kaitseväge on riigi üks komponente, ilma selleta lakkab riik iseseisvana olemast.

Võitlus käib usu- või usundiõpetuse vastu koolidesse sisseviimiseks, ikka Lenini lipu all:

„Usk on oopium rahvale”. Siin on üheks usundiõpetuse vastu võitlejaks J. Kaplinski, ilmselt ei häiri russofiili tegelik oopiumitarvitamine, suitsetamine ja üldine eetikavaegus koolides ning noorsoo hulgas.

Oleme oma demokraatiavaimustuses legaalsel teel võimaldanud taastuda küll otseselt mitte nõukogulikul korral, ent tulla ja olla võimul nendel-samadel parteijuhtidel, ikka rahva tahtel. Televisioonis esines riigikoguliige, keskerakonna nimekas liige, proua Vilja Savisaar raevuka tiraadiga Euroopa Liidus osalemise vastu: „Eesti Euroopa Liitu kuulumine on vägivald rahva vastu. Ma ei lepi sellega iialgi!” Hukkamõistu leidis ka Eesti osalemine rahumissioonides, mis pidavat tooma Eestile terrorismiohu. Eesti ei pidavat olema suhetes Ühendriikidega, kes segab end teiste riikide siseasjadesse ja ei suuda võidelda loodusjõududega ning selle tagajärgede likvideerimisega toime tulla.

Meie „kultuurikorüfeed” Jaak Allik, Rein Veidemann, Heimar Lenk, vennad Tootsenid, Reiljanid, Kaplinski, Palmaru ja terve trobikond teisi peavad nõukogudeaegset ajalookäsitlust nii tõepäraseks, et paneb isegi pronkssõduri naeratama. Jaan Kaplinski teab kindlasti kuulutada et ”päale küuditajate ja Kukla – Vollide oli eestlasi ka Sonderkommandodes”, tõmmates sellega võrdlusemargi korpusemeeste ja eesti leegionärade vahele. Küllap olid siis ka Vabadussõjast osavõtnud eestlased „valged verekoerad”, nii neid vene võim ka käsitles ja hävitas.

Nostalgia Ülemnõukogu Presiidiumi endise esimehe oreooli jätkuva järjepidevuse säilitamiseks on nii suur, et on käivitatud A. Rütli tagasivalimiseks laialdane eeltöö. A. Rütli on oma tegevusega seda igati ka õigustanud. Nii käivitas ta uue „kollektiivlepingu” rahvusliku leppe tööühma rahastamise ja tegevuse. Tulemused on võrdsed nõukaaja kollektiivlepingu täitmisega – paber kannatab kõik. Märkimisväärne on president Rütli poolt Eestimaa kõrgeima autasu, Maarjamaa Risti esimese klassi teenetemärgiga KGB endise agendi Drozdovi, alias Venemaa õigeusu kiriku juhi Aleksius II autastamine ja jutuajamine Putiniga. A. Rütli oli Ülemnõukogu Presiidiumi esimehena võib-olla tõesti parim

variant – ent meil on siiski teine ajastu, teine riik, teine eetika.

Stalini jumaldajate seltskond pole meilt kuhugi kadunud ega ka põlu all, ei eesti- ega venekeelne. Pilguheites Eestis ilmuvale venekeelsele ajakirjandusele hämmastab selle iseseisusevastane õnnestustegevus, mõnitus ja valelikus. Ei jää alla millegagi idapoolsest piiritagusest. Ega asjata punaveteranide ja nende toetajate kokkukäimistel oodata tõemeeli Venemaa sõjalis-poliitilist sekkumist viienda kolonni võimuleaitamiseks veel Putini ajal siinpool piiri.

Vox populi – vox dei! Ajalugu ja elu on näidanud, et rahva hääle ehk tahte jumalikustamine on viinud paljudel juhtudel märkamatuult traagiliste tagajärgedeni. Kui vabaduse „vahi-koerad” ei valva ega ole agressiivsed, võib pisiprobleemidega manipuleerimine uinutada rahva tähelepanu ja meiegi riigi õigelt teelt kõrvale kallutada. Ometi on aegade jooksul ikka leidunud mõtlemaid tõsieestlasi, kes võõrvallutajate ning nendega kaasajooksikute poolt kujundatud negatiivse tahte kiuste suutsid hoida, kaitsta ja suunata eesti ideed – viies sellega rahva omariikluseni. Elada üle pikaajalise peiteperioodi Vene kuritegeliku võimu küttes ning taastada omariiklus ja kindlustada selle iseseisvus ja vabadus Euroopa Liidu ja NATO kaudu tulevastele põlvvedele. Pikal ja raskel teel Vabadussõjast taasiseseisvumiseni on kooliõpilastel olnud oluline osa, ka praegustel veel elavatel õpilasvabadusvõitlejatel. Võitluses selle laiutavalt valitseva negatiivse rahva tahtega said nad lootuda ainult iseendale, endid sageli ohvriks tuues olukorras kus „lootuse kaotas iga mees”, tegid nad ometi midagi, mis oli enam kui mitte midagi. Sirgub uus põlvkond põlvkonna järel koolinoori. On nende tahe positiivne? Negatiivne? Kas on nad valmis seisma oma maa ja riigi eest? Loodame et on, peavad olema! Ei taha mõelda, veel vähem kirjutada praegustest koolinoortest midagi negatiivset, tundub ometi et nendes on vähem indiaanlast, Pal-tänava poiste või Egeri vahvate õppurite vaimu, kui oli seda meie põlvkonnal. On hea kui ma eksin, parem kui kahekordselt eksin. Elame aga parimates lootustes, uude uskudes.

H. Tammemägi

